

ბავშვი და ოჯახთან მუშაობა

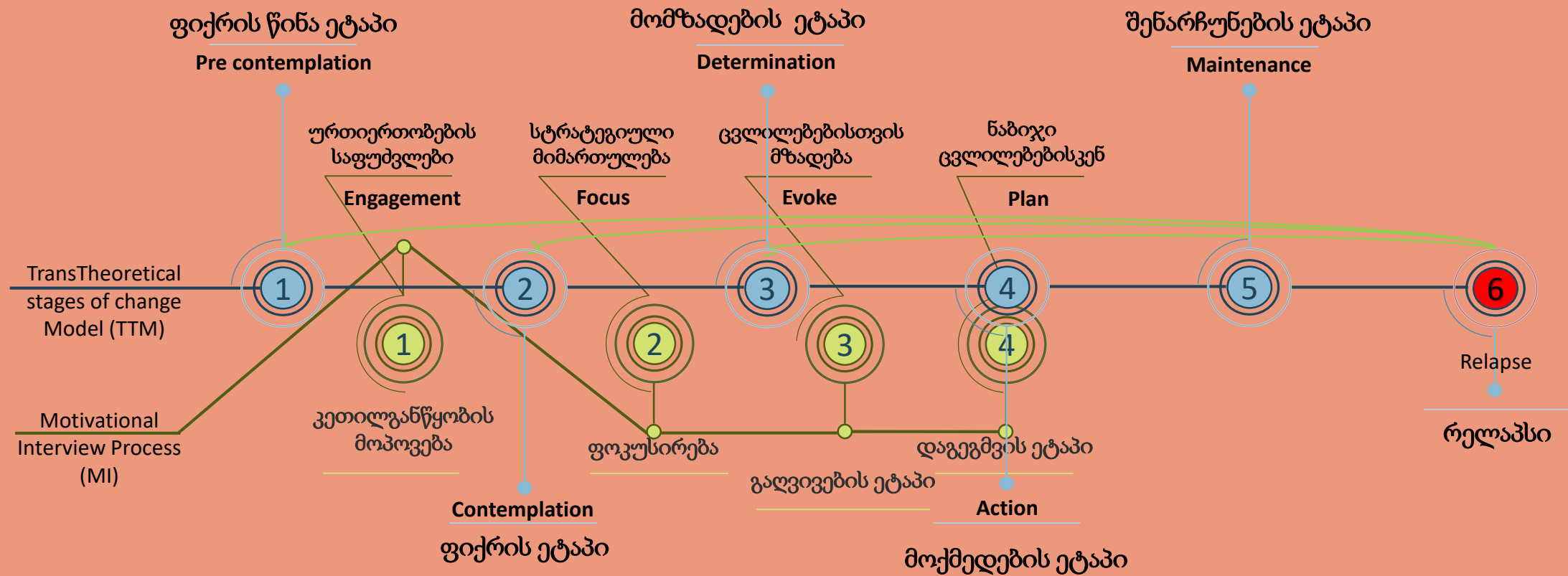
სოციალური მუშაობის გაღრმავებული პრაქტიკა

ნინო ნუცუბიძე

ბავშვის განვითარებისა და სოციალური მუშაობის მაგისტრი

მოწვეული ლექტორი

2020

ვინ არის სოციალური მუშაკის კლიენტი ოჯახთან მუშაობის შემთხვევაში?

მთელი ოჯახი და არა ერთი კონკრეტული წევრი

რა არის სოციალური მუშაობა?

“სოციალური სამუშაო არის პროფესიული აქტივობა, რომელიც მიზნად ისახავს ინდივიდების, ჯგუფების და საზოგადოებების დახმარებას მათი სოციალური ფუნქციონირების აღდგენითა და გაუმჯობესებით, და მათთვის შესატყვისი სოციალური პირობების შექმნის გზით” (NASW, 2001).

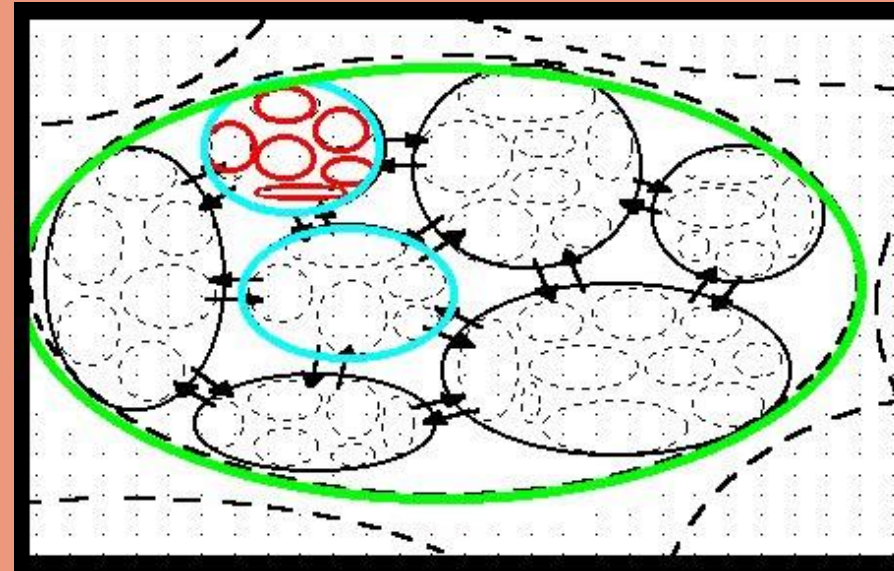
რა მიზანი აქვს სოციალურ მუშაობას?

- პრევენცია გულისხმობს წინასწარ ჩარევას და მომსახურების დროულ მიწოდებას რისკ-ფაქტორების გათვალისწინებით.
- აღდგენა მიზნად ისახავს ჩარევას და რეაბილიტაციას იმ ფაქტორების, რამაც გამოიწვია და გავლენა იქონია კრიზისზე.
- რემედიაცია გულისხმობს ჩარევას და არსებული პრობლემის შემცირებას ან აღმოფხვრას.

ოჯახი, როგორც სისტემური მთლიანობა

ოჯახი არის სისტემა, რომელიც შედგება ერთმანეთზე დამოკიდებული ელემენტებისა და ქვესისტემებისგან.

- თითოეულს აკისრია როლი და ფუნქცია, რომელთა ერთმანეთთან ურთიერთქმედებით სისტემა ინარჩუნებს წინასწორობას:
- ემოციური ერთობა
- ინტერაქცია ოჯახის წევრებს შორის
- ერთმანეთის გაგების უნარი

საკუთარი პრინციპებისა და ურთიერთობების მოდელების შესაბამისობაში მოყვანით, ოჯახს გააჩნია ცვლილებებისადმი ადაპტაციის უნარი (ბოლენი).

ოჯახის ფუნქცია

ოჯახის მნიშვნელოვან ფუნქციას წარმოადგენს

- ოჯახურ ერთიანობას - *შეჭიდულობას*
- მასში შემავალ ინდივიდთა *ავტონომიას*
- მათ შორის საჭირო *წონასწორობის შენარჩუნებას*.

თითოეულ ოჯახს გააჩნია ურთიერთობების საკუთარი მოდელები:

- *კომუნიკაციის სტილი*
- *როლები და პრინციპები*
- *რწმენა და ღირებულებები*

ოჯახი, როგორც ემოციური ურთიერთობების სისტემა

ბოუენის ოჯახის სისტემური თეორია, როგორც ემოციური ურთიერთობების სისტემა, განსაზღვრავს *ოჯახის თითოეული წევრის ქცევას და აერთიანებს რვა ერთმანეთთან დაკავშირებულ ცნებებს:*

1. ერთმანეთისგან განსხვავებულობა „მე“-ს დიფერენციაცია
2. სამკუთხედი (ტრიანგულაცია)
3. ოჯახის ემოციური სისტემის ბირთვი (ნუკლიარული ოჯახი)
4. ოჯახის პროექციის პროცესი
5. ემოციონალური წყვეტა
6. თაობათაშორისი გადატანის პროცესი
7. და-ძმებს შორის მომდინარე პროცესები
8. სოციალური რეგრესი

„მე“-ს დიფერენციაცია

ინდივიდის ოჯახისგან ინტელექტუალური და ემოციური დამოუკიდებელი ფუნქციონირება.

- ადამიანის განვითარებას საფუძვლად უდევს და ამოძრავებს სწრაფვა ემოციური დამოუკიდებლობისაკენ.
- ბავშვზე გავლენას ახდენს ოჯახი
- მოზარდზე - შიდა ოჯახური გარემო და საზოგადოება.
- განსაკუთრებით მოქმედებს ცოლქმრული ურთიერთობები და ოჯახში ქრონიკული შფოთვის დონე.

„სამკუთხედი“ (ტრიანგულაცია) - ორ ადამიანს შორის ურთიერთობაში მესამე პირის ჩართვა

სამკუთხედის ოთხი შესაძლებლობა:

1. შეიძლება გამოიწვიოს ოჯახის წონასწორობის დარღვევა ურთიერთობაში (ბავშვის დაბადებამ გამოიწვიოს იდეალურ ქორწინებაში კომფლიქტი);
2. შეიძლება გამოიწვიოს ოჯახის წონასწორობის დარღვევა ერთი ადამიანის წასვლამ სახლიდან;
3. მესამე ადამიანის შემოსვლამ ურთიერთობაში შესაძლოა გამოიწვიოს სტაბილურობა (ბავშვის დაბადება),
4. არასტაბილური წყვილი შეიძლება დასტაბილურდეს მესამე პირის წასვლის შემდეგ.

ოჯახის ემოციური სისტემა

ოჯახის წევრების დიფერენცირების დაბალი ხარისხი და შფოთვა იწვევს წყვილებს შორის მე-ს **ავტონომიურობის აღრევას**. თუ პიროვნება, რომელსაც აქვს დიფერენციაციის დაბალი დონე და პარტნიორად ირჩევს მაღალი ემოციური აღრევის მქონე პიროვნებას, შედეგად გვაძლევს არასტაბილურ ემოციურ სისტემას.

ოჯახის დისფუნქციის სამ შესაძლო სიმპტომი:

- **ფსიქიკური და ემოციონალური დისფუნქციები მეუღლეებს შორის:** შფოთვას იწვევს ოჯახის წევრებს შორის ფუნქციების არათანაბარი გადანაწილება ან მათი სრული შთანთქვა.

ოჯახის დისფუნქციის სამი შესაძლო სიმპტომი:

- *დაუსრულებელი, ქრონოკული და გადაუჭრელი კონფლიქტები მეუღლეებს შორის:*
ეს გამოწვეულია ან ზედმეტი ემოციონალური სიშორით ან სრული მიჯაჭვულობით. ოროვე არის ნეგატიური კონფლიქტის პროცესში. დადებითი ემოციები უნდა მოდიოდეს ორივე წყვილისგან და როლები უნდა იყოს თანაბრად გადანაწილებული. ოჯახში კონფლიქტი იწყება, როცა ცოლ-ქმარი ერთმენეთს შთანთქავს.
- *ზიანის მიყენება ბავშვებზე:* კონფლიქტის პროცესში მშობლები ვერ აქცევენ ყურადღებას შვილებს. კონფლიქტის დროს მცირდება ბავშვების კონტაქტი მშობლებთან. ეს კონფლიქტი მთლიანად შთანთქავს ბავშვის ფუნქციონირებას. ასეთ ოჯახურ პირობებში გაზრდილ ბავშვებს აქვთ დაბალი თვით-განსხვავებულობა, მოწყვლადნი არიან სტრესებისა და დისფუნქციების მიმართ.

ოჯახის პროექციის პროცესი

ზოგიერთი მშობელი *განსაკუთრებული ყურადღებით ეპყრობა ერთ შვილს*, აკონტროლებს მას. ასეთი ბავშვები უფრო მაღალი მიჯაჭვულობით გამოირჩევიან მშობლებთან, უჭირთ მათთან განშორება, ვიდრე მათ და-ძმას.

გამომწვევი ფაქტორი:

- მშობლების მოუმწიფებლობის და დაბალი თვით-განსხვავებულობის ხარისხი, გამოუცდელობა ოჯახურ ცხოვრებაში.
- სამკუთხედის მეორე შემთხვევა - როდესაც ქმარი შეწუხებულია ცოლის შფოთვით. ცოლს ესაჭიროვება დამშვიდება და იგი თამაშობს დამამშვიდებლის როლს ბევშვთან ერთად. მშობლებს ამ შემთხვევაში ჰყავთ ურთიერთობის მარეგულირებელი "ბავშვი".

და-ძმებს შორის მიმდინარე პროცესები

- დედ-მამიშვილებს (სიბლინგებს) შორის მიმდინარე პროცესები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ოჯახში ემოციური პროცესების მიმდინარეობაზე;
- ბავშვის განვითარება და მისი პერსონალური მიჯაჭვულობა განისაზღვრება მისი დაბადების რიგით ოჯახში.

მაგალითად, ორი უფროსი ბავშვის ქორწინება - ორივე მათგანი იღებს პასუხისმგებლობას და იღებს გადაწყვეტილებებს. მათი ქორწინება არის კომპლექტური, რადგან თითოეული შეჩვეულია პასუხისმგებლობას.

ემოციური მოწყვეტა - ერთი წევრის სხვა წევრებისაგან გამოყოფა, რითაც ირღვევა სისტემაში ურთიერთობათა წონასწორობა

მოდელების ტრანსმისია - მოდელების ჩამოყალიბებაში ერთი თაობის მიერ მეორეზე გავლენის მოხდენა

სოციალური რეგრესი - ადამიანის ქცევაზე გავლენას ახდენს ასევე საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესები: მოსახლეობის ზრდა, ბუნებრივი რესურსების შემცირება, კატაკლიზმები. პიროვნება, რომელსაც არ აქვს ძლიერი ემოციური რესურსები განიცდიან რეგრესს და ვერ უძკლავდებიან პრობლემებს.

ოჯახის ძირითადი მახასიათებლები

ადაპტურობა გულისხმობს ოჯახის წევრების შეგუების ხარისხს ოჯახში მიმდინარე ცვლილებების მიმართ, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს როგორც ოჯახში მიმდინარე შიდა, ასევე გარე ფაქტორებით.

შეჭიდულობისა და ადაპტურობის რეგულაციისათვის განიხილავენ ოთხ მხარდამჭერ ფუნქციას:

- ოჯახური ხატები
- ოჯახური სქემები
- საზღვრები
- ბიო-სოციალური შედეგები

ოჯახური ხატები/წარმოდგენები გულისხმობს იმას, რომ ოჯახის თითოეულ წევრს გააჩნია თავისი წარმოდგენები, როგორც ოჯახზე, როგორც ერთ მთლიან ორგანიზმზე, ასევე ოჯახის თითოეულ წევრზე და ამ წარმოდგენების მიხედვით აყალიბებს ქცევით მახასიათებლებს. რაც უფრო მეტად არის ოჯახის თითოეული წევრის წარმოდგენები ერთმანეთთან შესატყვისობაში, რაც უფრო ახლოსაა ქცევითი მახასიათებლები ერთმანეთთან, მით უფრო მეტი შანსი აქვს ოჯახმა იფუნქციონიროს წარმატებულად.

ოჯახის ძირითადი მახასიათებლები

ოჯახური სქემები გულისხმობს ოჯახში არსებულ ღირებულებებს, რომლებიც საერთოა ოჯახის თითოეული წევრისთვის და განსაზღვრავს ურთიერთობებს, როგორც ოჯახის წევრებს შორის ასევე ოჯახის გარეთ. ეს ყველაფერი კი თავისთვად აისახება ბავშვის, როგორც პიროვნების ჩამოყალიბებაზე.

საზღვრები გულისხმობს იმას, რომ ყველა ოჯახი, როგორც ერთეული აყალიბებს საკუთარ საზღვრებს - გარე სამყაროსთან მიმართებაში.

ბიოლოგიური შედეგები - გულისხმობს ოჯახის თითოეული წევრის იდენტიფიკაციას, როლს, ძალაუფლების ხარისხსა და ურთიერთზეგავლენის საკითხს - ოჯახში (საძაგლიშვილი შ., 2007)

ოჯახის ძირითადი მახასიათებლები

ოჯახში არის სამი ქვე-სისტემა:

- მშობლები (უფროსი თაობა)
- მშობელი - შვილი
- დედ-მამიშვილები.

ჯანსაღ ოჯახებში სტრუქტურის ძლიერი მხარე მდგომარეობს იერარქიაში, სადაც მშობლები ანაწილებენ თანასწორ ძალას და ბავშვები მონაწილეობენ ამ გარემოს ქმნილებაში.

ოჯახში სტატუსები განსაზღვრავენ პოზიციას იერარქიაში, სადაც თითოეულის მიმართ არსებობს განსაზღვრული მოლოდინები:

მშობლები არიან მშობლები და ბავშვები კი ბავშვები. ოჯახში, ინდივიდები ცხოვრობენ მხოლოდ როლურ კონტექსტსა და იმ სტატუსში რაც მათ უკავიათ (Longres, 1990).

ოჯახში ფუნქციების გადანაწილება

- სტრუქტურის ანალიზი გვიჩვენებს თუ როგორ ხდება ფუნქციების რეალიზაცია, ვინ არის ოჯახში ხელმძღვანელი და ვინ შემსრულებელი. როგორ არის გადანაწილებული ოჯახის წევრებს შორის ვალდებულებები და უფლებები.
- შესაძლებელია შეგვხდეს ისეთი ოჯახები, სადაც მმართველობა აღებული აქვს ერთპიროვნულად ერთ წევრს ანუ ურთიერთობის ავტორიტატული სისტემა არის.
- აგრეთვე ოჯახი, სადაც ყველა თანაბრად თანამონაწილეობს მმართველობაში, ანუ დემოკრატიული სისტემაა.
- ოჯახის ფუნქციის შესრულება არამარტო ოჯახის წევრებისთვის, არამედ საზოგადოებისთვისაც არის მნიშვნელოვანი.

ოჯახის ფუნქცია

- **აღმზრდელობითი ფუნქცია** - მშობლების "თვითრეალიზაცია" ბავშვებში. დედობისა და მამობის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას - აღმზრდელობითი ფუნქციის პროცესში, ოჯახი უზრუნველყოფს ახალი საზოგადოების წევრების მომზადებას;
- **ყოფითი-სამეურნეო ფუნქცია** - ოჯახის წევრების მატერიალური უზრუნველყოფით დაკმაყოფილება, რომელიც აისახება მათ ჯანმრთელობაზე. დახარჯული ენერჯის სანაცვლოდ ფიზიკური ძალების აღდგენა;
- **ემოციური ფუნქცია** - სიმპათიის, პატივისცემის, აღიარების, ემოციური მხარდაჭერის, ფსიქოლოგიური დაცვის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება. უზრუნველყოფს ადანიანის ემოციურ სტაბილურობას საზოგადოებაში.

ოჯახის ფუნქცია

- **სულიერი (კულტურული) ფუნქცია** - ერთობლივი საქმიანობის მოთხოვნილება, ერთმანეთის სულიერი გამდიდრება, გაძლიერება. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ადამიანის, როგორც საზოგადოებრივი წევრის. სულიერების განვითარებაში.
- **პირველადი სოციალური კონტროლის ფუნქცია** - ოჯახის წევრების მიერ სოციალური როლის შესრულების უზრუნველყოფა. განსაკუთრებით მაშინ როდესაც რომელიმე მათგანს არ შეუძლია დამოუკიდებლად განავითაროს თავისი ქცევა სოციალური როლის შესასრულებლად (დაავადება, ასაკი და სხვა).
- **სექსუალურ-ეროტიული ფუნქცია** - ოჯახის წევრების სექსუალურ-ეროტიული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ამით საზოგადოება მეტად არეგულირებს საზოგადოების წევრების სექსუალურ-ეროტიულ ქცევას და უზრუნველყოფს მის ბიოლოგიურ გამრავლებას.

ოჯახის ციკლის ძირითადი ეტაპები (დიუვალის სტადიები):

1. მეუღლეების შეხვედრა, მათი ემოციური მიჯაჭულობა ერთმანეთის მიმართ.
2. მიღება და განვითარება მშობლის ახალი როლების
3. ახალი პიროვნების მიღება ოჯახში. სამკუთხედში გადასვლა
4. ბავშვის შემოყვანა ოჯახის ინსტიტუტში
5. მოაზრდობის მიღება
6. დამოუკიდებლობაზე ექსპერიმენტირება
7. ბავშვის ოჯახიდან წასვლისთვის მომზადება
8. ბავშვის ოჯახიდან წასვლა. მათი წასვლის მიღება, მეუღლეების ცხოვრება პირისპირ
9. პენსიაზე გასვლის ფაქტისა და სიბერის მიღება.

ცვლილებები სისტემაში

ზოგიერთი ოჯახი ეგუება ცვლილებებს, ზოგი კი ცდილობს არ დაუშვას არანაირი ცვლილება.

- ცვლილებებისადმი შეგუების უნარი განისაზღვრება "ქაოტურობიდან -უმოქმედობამდე".

ცვლილებები:

მოსალოდნელი - ოჯახის ციკლიდან გამომდინარე

- მოსალოდნელი ცვლილებები ხდება მაშინ, როდესაც ოჯახის სისტემა გადადის ოჯახის ციკლის მორიგე ეტაპზე.

მაგ. ბავშვის დავადება, მოზრდილი ბავშვი ტოვებს სახლს, სისტემას ემატება ახალი წევრი: პარტნიორი და სხვა.

მოულოდნელი - კრიზისის გამომწვევი

- მოულოდნელი ცვლილებები ხდება მაშინ, როდესაც სისტემა განიცდის საბედისწერო მოვლენებს, ხშირად დაკავშირებულს დაკარგვასთან: ახლობელი ადამიანის, სამსახურის, ქონების, ჯამრთელობის და სხვა.

ბოუენის თანახმად ოჯახის პრობლემების დაძლევის პროცესში დიდი ზეგავლენა აქვს შემდეგ ოთხ ფაქტორს:

- კონფლიქტები მეუღლეებს შორის
- ერთ-ერთი მეუღლის დისფუნქცია
- ერთ-ერთი შვილის დისფუნქცია
- ემოციური დისტანცია

ოჯახში კომუნიკაციის დარღვევები

- პიროვნებათაშორის კომუნიკაციის პრობლემები წარმოადგენს ოჯახებში კონფლიქტების განვითარების ერთ-ერთ მექანიზმს, რომელსაც მივეყვართ ოჯახის წევრის ნერვულ-ფსიქიკურ დაავადებამდე.
- კომუნიკაციური პრობლემების განვითარება მნიშვნელოვან წილად განპირობებულია ოჯახის წევრების ერთმანეთზე აღქმისა და წარმოდგენის განსაკუთრებულობით.
- ინდივიდუალური კომუნიკაციური განსაკუთრებულობის გამოკვლევა უნდა განხორციელდეს ოჯახური სტრუქტურის კონტექსტში, პიროვნების მნიშვნელოვანი ურთიერთობების გათვალისწინებით.

ოჯახთან დაკავშირებული თეორიები ფოკუსირებულია ოჯახში ინდივიდების ქცევებზე ინტერპერსონალურ ურთიერთობებში, ოჯახურს სისტემებში და უფრო ფართო საზოგადოებრივ სისტემებში, ისევე როგორც, ეს ფაქტორები რა გავლენას ახდენს ოჯახური ძალადობის ფორმირებაში.

ოჯახში ძალადობის სამი ძირითადი თეორიები:

- ▶ ოჯახის სისტემური თეორია:
- ▶ ოჯახის სიცოცხლის ციკლის თეორია
- ▶ დასწავლილი უმწეობის თეორია

ოჯახის სისტემური თეორია:

▶ ინდივიდი განიხილება არა მხოლოდ ცალკეულად, არამედ ოჯახის სხვა წევრებთან ინტერაქციაში, ტრანზიციასა და ურთიერთობებში. შეფასებისა და ინტერვენციის ფოკუსი კეთდება ჰოლისტურად (მთლიანობაში) ოჯახში, თემში

და საზოგადოებაში.

▶ რა გავლენას ახდენს ინდივიდზე მთელი ოჯახი და პირიქით, ინდივიდი მთელს ოჯახზე

▶ თეორიული ჩარჩო უზრუნველყოფს ოჯახში ურთიერთობებისა და

ფუნქცინირების დაკვირვებისა და გააზრებას.

▶ როგორ გადადის ემოციური პრობლემები ახალ თაობაზე, ისევე, როგორც ქცევითი პატერნები.

ოჯახის სიცოცხლის ციკლის თეორია:

- ▶ ოჯახის სიცოცხლის მანძილზე გავლილი გამოცდილება
- ▶ ოჯახის სიცოცხლის ციკლი იწყება შექმნიდან გარდაცვალებამდე.
- ▶ იყოფა ეტაპებად და განიხილება ყველა ეტაპზე მომხდარი ცვლილებები:
- ▶ ბავშვის დაბადება და განვითარების ეტაპები
- ▶ ახალი ოჯახის წევრები
- ▶ ოჯახის წევრების გარდაცვალება
- ▶ გადატანილი კრიზისები
- ▶ კულტურული ასპექტები, ოჯახური პატერნები და როლები

ოჯახის სიცოცხლის ციკლზე ახდენს შემდეგი ძირითადი ასპექტები გავლენას:

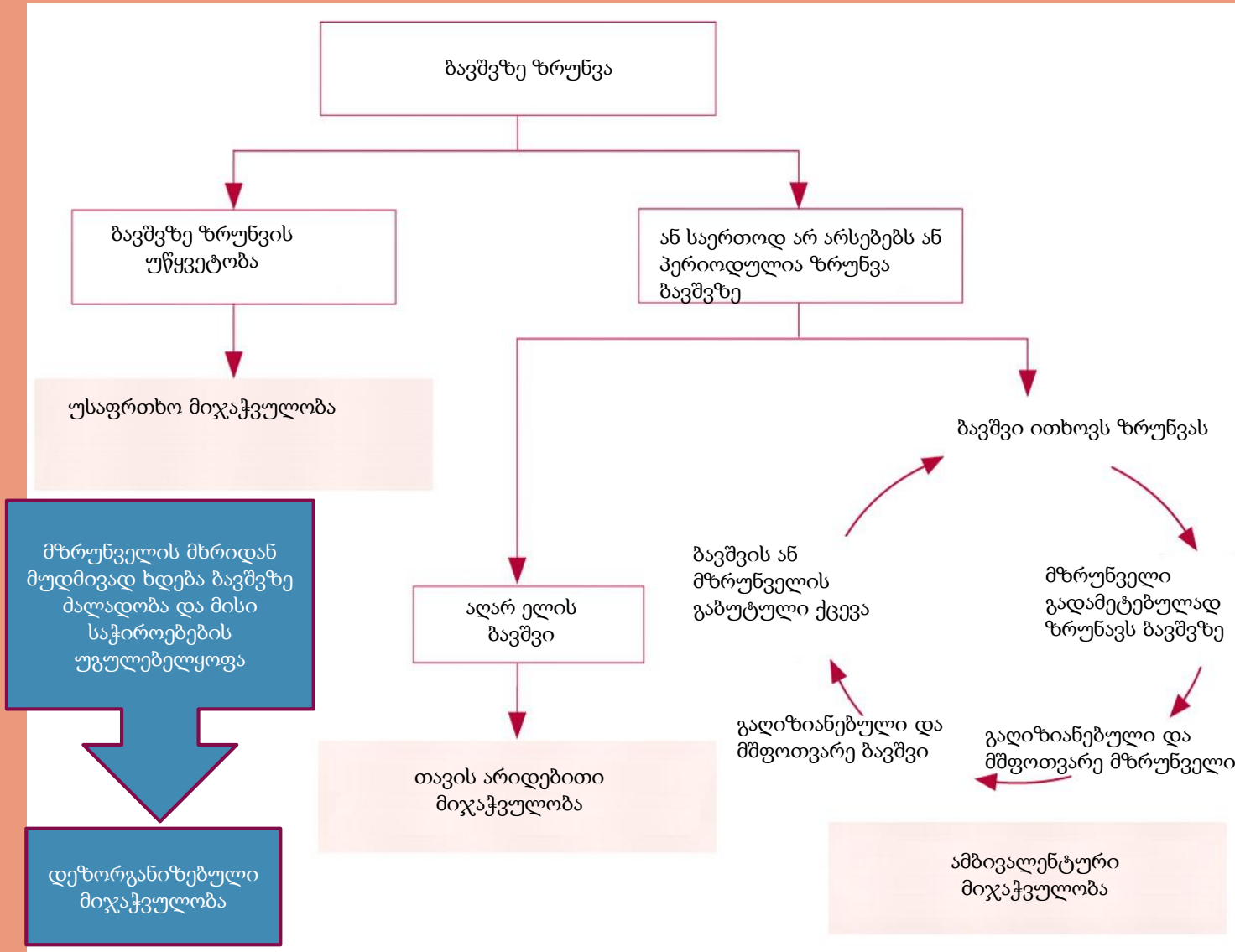
- 1) სტუმულები, რომელიც იწვევს ნეგატიურ ემოციურ უკუკავშირს
- 2) ნეგატიური ემოციური უკუკავშირი იწვევს კამათს, რომელიც მტკივნეულად აისახება სხვებზე
- 3) კამათი, რომელიც იწვევს აგრესიულ ქცევებს

ბევრმა ბოლოდროინდელმა კვლევამ აჩვენა მშობლობისა და მკაცრი დისციპლინის გავლენა ახალ თაობაში ძალადობრივი სტიმულებსა და ქცევებზე.

დასწავლილი უმწეობის თეორია (სელიგმანი, 1967წ.):

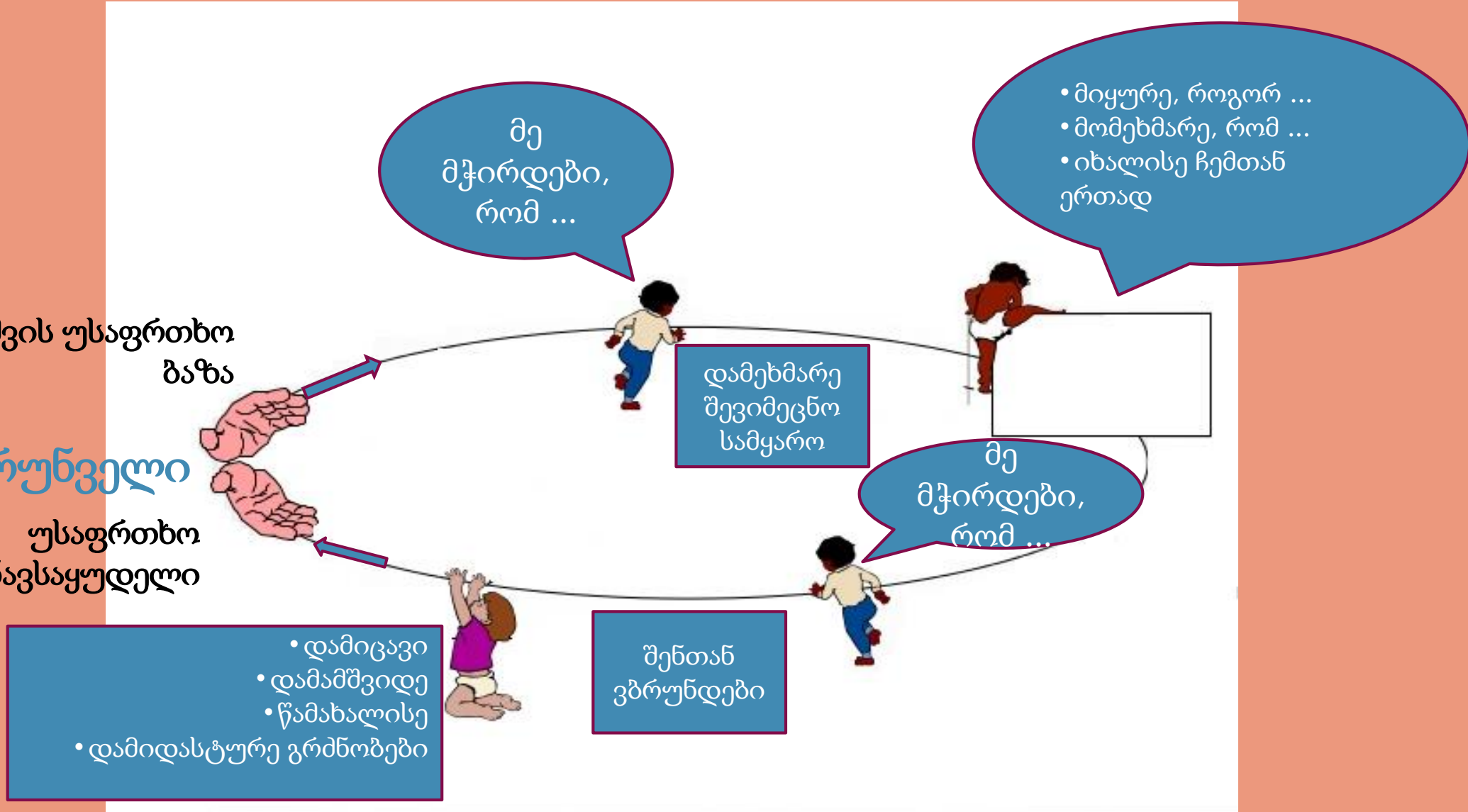
- ▶ უმწეობა იწვევს არა თავისთავად უსიამოვნო მოვლენები, არამედ ის, რასაც ვერ ვაკონტროლებთ;
 - ▶ ადრეულ ასაკში ფორმირდება და მას აყალიბებს განმეორებადი მარცხის განცდა;
 - ▶ როდესაც ვერ ვუწევთ კონტროლს გარკვეულ მოვლენებს ჩვენს ცხოვრებაში;
 - ▶ ვმარცხდებით და ეს უარყოფითი გამოცდილება გადაგვაქვს ისეთ სიტუაციებში, რომლის გაკონტროლებას სრულიად შეგვიძლია;
- ▶ ინდივიდი დარწმუნებულია, რომ სიტუაცია, რომელშიც ის აღმოჩნდა, საერთოდ არ არის დამოკიდებული მის ქცევაზე, მის ძალისხმევაზე;
- ▶ იგი ურიგდება ბედს, პასიურია და არ ეზებს გამოსავალს არამხოლოდ ამ კონკრეტული, არამედ ნებისმიერი მდგომარეობიდან.

მიჯაჭვულობის თეორია

უსაფრთხო და სანდო მიჯაჭვულობის სისტემა როგორ ყალიბდება „შინაგანი მუშა მოდელი“

ბავშვის უსაფრთხო
ბაზა
მზრუნველი
უსაფრთხო
ნავსაყუდელი

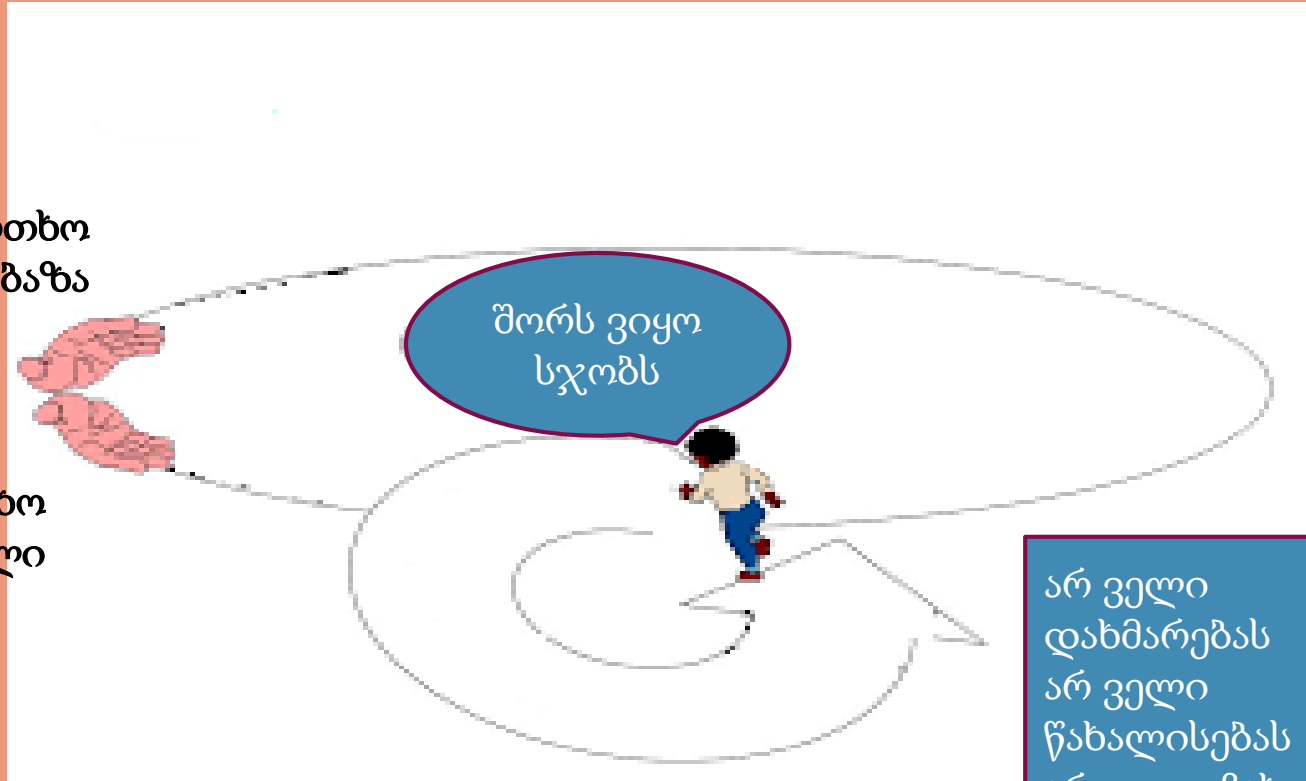

თავის არიდებითი მიჯაჭვულობა

ბავშვის უსაფრთხო
ბაზა

მზრუნველი

უსაფრთხო
ნავსაყუდელი

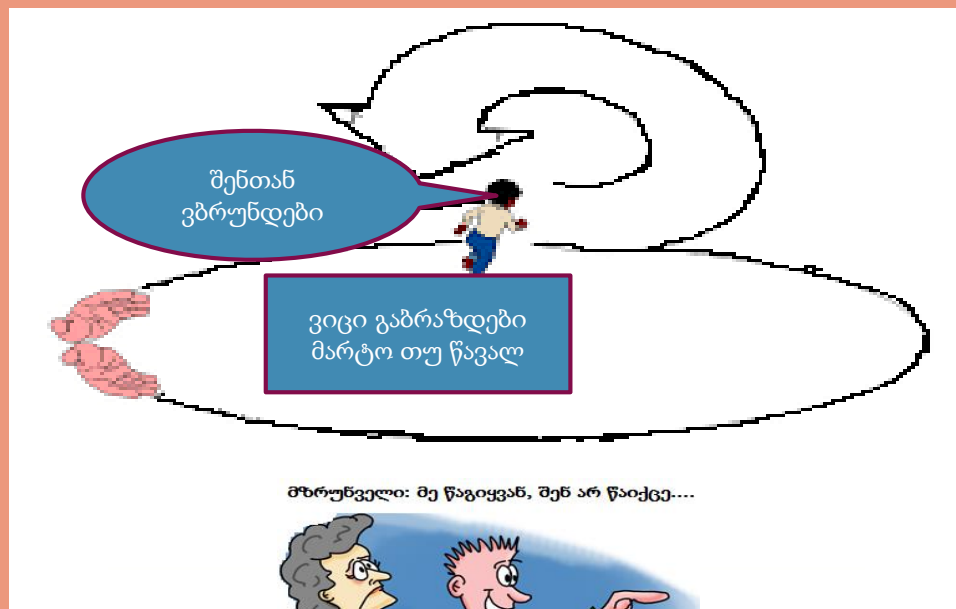
არ ველი დახმარებას
არ ველი წახალისებას
არ ველი ჩახუტებას

ამბივალენტური მიჯაჭვულობა

ბავშვის უსაფრთხო
ბაზა

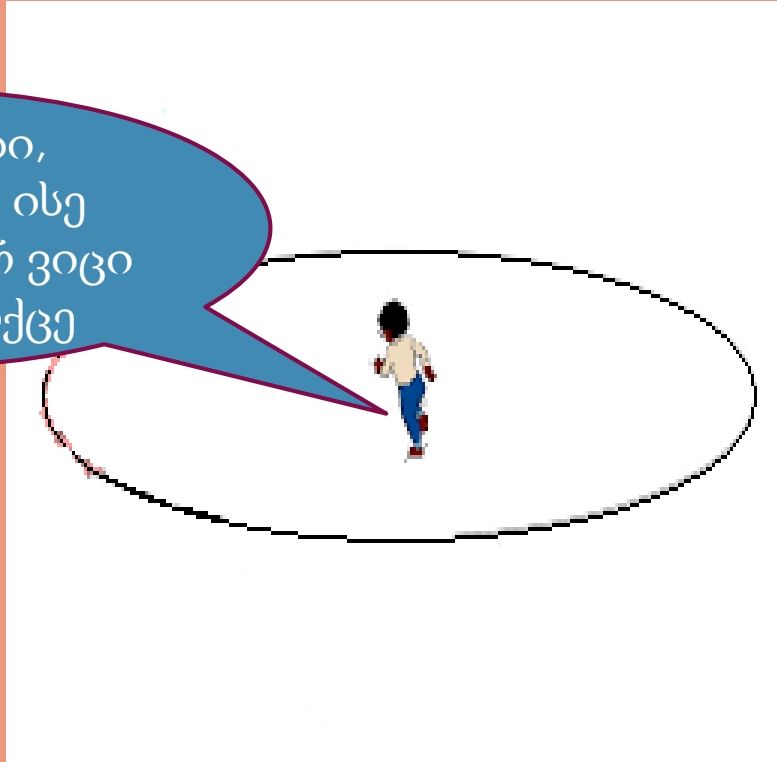
მზრუნველი

უსაფრთხო
ნავსაყუდელი

დეზორგანიზებული მიჯაჭვულობა

მე მჭირდება,
მხოლოდ შენ ისე
მაშინებ, რომ არ ვიცი
როგორ მოვიქცე

ბავშვი ვერ გძნობს თავს მზრუნველთან დაცულად და უსაფრთხოდ. ის ქრონიკულად განიცდის შიშს და ვერ ხვდება რა ტიპის სტრატეგია ჩამოიყალიბოს მზრუნველთან მიჯაჭვულობის გასავითარებლად. ყველა ცდა წარუმატებელია.

ტემპერამენტი ბავშვებში

- ადვილი - მსუბუქი ტემპერამენტი - 40% ბავშვები ადვილად ადაპტირდებიან გარემოში, მათი ქცევები და ფიქრები წინასწარ ადვილად გამოსაცნობია, ძირითადად კარგ განწყობაზე არიან, ადვილად იწყებენ ახალ ადამიანებთან ურთიერთობას.
- „ნელი“ – 15% ბავშვებს დრო ჭირდებათ რომ თავი კომფორტულად იგრძნონ და დაამყარონ ურთიერთობა ახლა ადამიანებთან და გარემოსთან. მეტი დრო ჭირდებათ სიახლესთან ადაპტაცია
- „უხასიათო“- რთული ტემპერამენტი - 10 % ბავშვებს უჭირთ გარემოსთან ადაპტირება, ახალ სტიმულებს რტულად გამოიმუშავენ, მაღალია სტრესის დონე და მათი ქცევების და ფიქრების წინასწარ გამოცნობა რთულია.
- <https://www.youtube.com/watch?v=fAmyt5gRd3k>

მზრუნველობითი ქცევის სისტემა

მიჯაჭვულობა ზრდასრულებში

მზრუნველობითი ქცევის სისტემა

მზრუნველობითი
სისტემის აქტივაცია

ბავშვისგან
წამოსული
სიგნალები: წუხს,
ეძახის, ტირის და ა.შ.

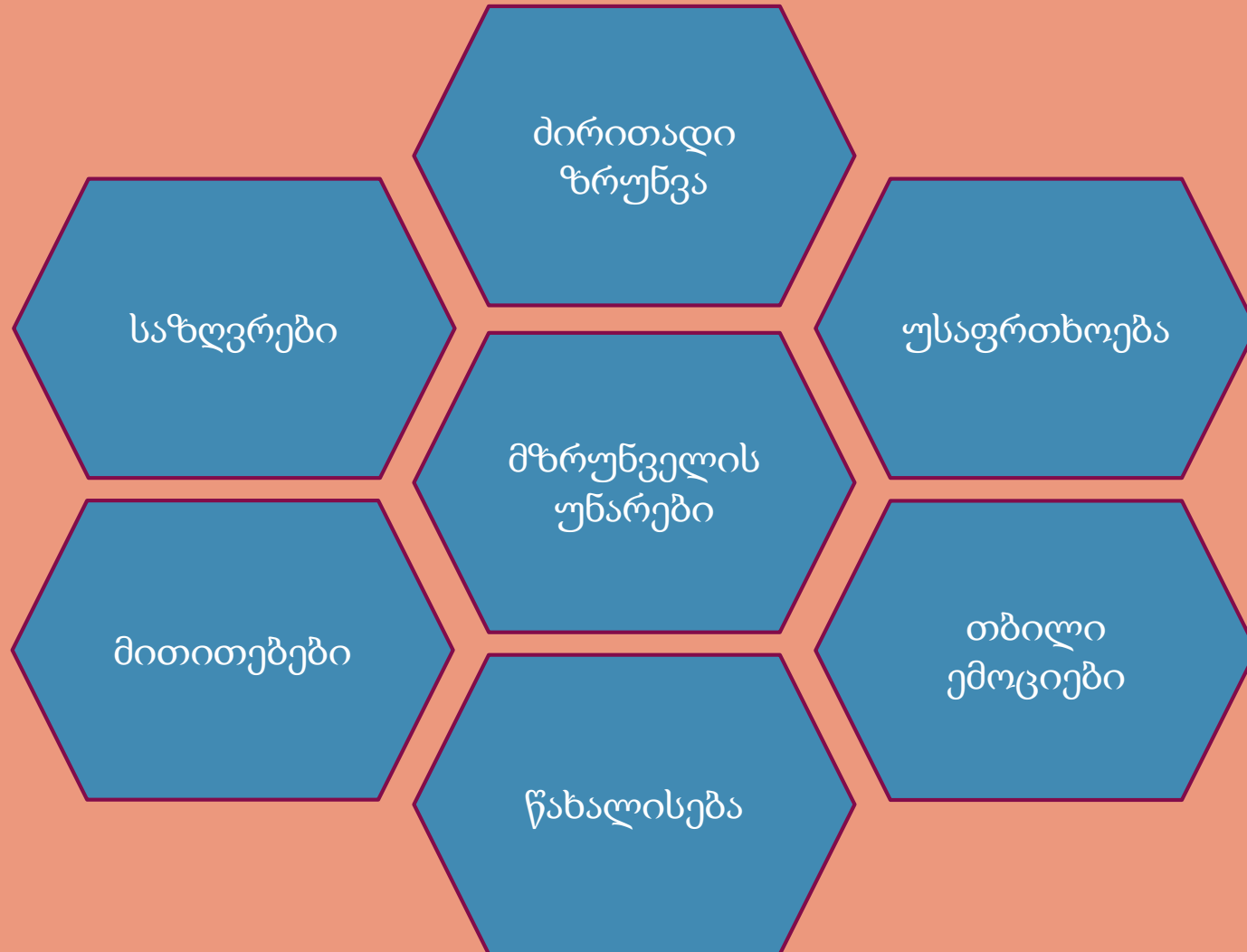
მზრუნველობითი ქცევა
- „მე აქ ვარ შენთან“

ბავშვი
მშვიდდება

მზრუნველობითი
სისტემის დე-
აქტივაცია

მზრუნველის კომპატენცია

მშობელთან განშორება

განშორება - დანაკარგის ეტაპები

არ სჯერა/უარყოფს
ახალ რეალობას

1

დედა
მალე
მოვა

„ვაჭრობს“

2

ოღონდ
მოვიდეს და
არასრდროს
გავაბრაზებ

აგრესია

3

ვერავის ვერ
გიტანთ

4

დეპრესია/დანაშაულის განცდა

ჩემი ბრალია
დედამ რომ
დამტოვა

5

შეგუება/ ახალი რეალობის მიღება

დედა ვერ
წამიყვარს
ჯერ

6

მზრუნველი
მეხმარება ვიყო
წარმატებული

ახალი ფიქრები

მონსტრები და
ანგელოზები
ბავშვთა
სამყაროში

„მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“

- სელმა ფრაინბერგმა და მისმა კოლეგებმა (Fraiberg et al, 1975) ბავშვობაში გადატანილ ტრავმულ გაუცნობიერებელ მოგონებებს მეტაფორული სახელი „მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“ (Ghosts in the Nursery) დაარქვეს.
- მათ კვლევაში აღწერილია ტრავმის თაობებს შორის გადაცემის თეორია და მშობლის დახმარების თერაპიული მოდელი.
- მონსტრები, რომლებსაც მეტაფორულად უწოდებენ, არიან უხილავი, მდუმარე, უსხეულო, არანივთიერი არსებები, რომლებიც მშობლის შინაგან სამყაროში მტანჯველად ცხოვრობენ.
- როგორც სიმპტომი, ისინი არსებობენ დანგრეულ ურთიერთობებსა და ღრმა ემოციურ ჭრილობებში, დეპრესიასა თუ შფოთვებში.

„მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“

- ისინი მოდიან ჩვენი მშობლების მშობლებიდან, ზოგჯერ უფრო წინა თაობიდანაც, რომლებიც თაობიდან თაობას მემკვიდრეობით ერგება. ისინი ახმოვანებენ წარსულს.
- ისინი არიან მოჩვენებები წარსული ტრავმებიდან, რომლებიც თაობიდან თაობას გადაეცემა. თუმცა, ყველას როდი გადააქვს საკუთარ შვილებზე განცდილი ტკივილი.
- რა განასხვავებს მათ ვინც ვერ უკლავდება განცდილ ტკივილებს და ავლენს ბავშვის აღზრდის პროცესში, იმათგან, ვინც მთელი ძალისხმევით ცდილობს დაიცვას საკუთარი შვილი „მონსტრებისგან“?

„მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“

- კვლევაში აღწერილია დედისა და შვილის ურთიერთობა. დედა, რომელიც ვერანაირ ემოციური კავშირებს ვერ ამყარებდა შვილთან და მისი მიტოვებისა და გაშვილების ფიქრის ეტაპზე იყო. როდესაც მისი შვილი ტირილს იწყებდა, მას თითქოს არც ესმოდა.
- შეეძლო მიეხურა კარი და გაეგრძელებინა სახლის საქმე. დედა მუდმივად ეჭვობდა, რომ მისი გოგონა არ იყო მისი მეუღლის ბიოლოგიური შვილი.

„მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“

- ავტორები ყურადღებას ამახვილებენ მტკივნეული მოგონებების მნიშვნელოვნებაზე.
- ორივე აზრი მოდიოდა მისი წარსულიდან, რადგანაც თავადვე იყო დედისგან მიტოვებული ბავშვობაში და მისი ოჯახის ისტორიაც ქაოსური მოვლენებით იყო სავსე.
- დედის ფიქრებში არეული იყო წარსულსა და აწმყოში არსებული კონფლიქტები და დილემები.
- დედას არ შეეძლო დაედგინა ვინ იყო მისი ტკივილის გამომწვევი აგრესორი და ვინ იყო მსხვერპლი.

„მონსტრები ბავშვთა სამყაროში“

- დედასთან გარკვეული თერაპიული მუშაობის შედეგად, მან დაიწყო შეეფასებინა საკუთრი მტკივნეული მოგონებები, რომელსაც ის მანამდე დიდი ძალისხმევით მალავდა და უგულვებელყოფდა.
- მას შემდეგ რაც დედამ გააცნობიერა ე.წ. „აგრესორი“ და შეძლო საკუთარი ბავშვობის ტკივილზე ტირილის დაწყება, მხოლოდ ამის შემდეგ შეძლო საკუთარი შვილის ტირილზე რეაგირება.
- თავის მხრივ, ბავშვმაც დაიწყო, მანამდე გამოხატული განვითარებაში ჩამორჩენის დაძლევა, დედისა და გარე-სამყაროს მიმართ ინტერესის გამოხატვა.

„ანგელოზები ბავშვთა სამყაროში“

- ეს ყველაფერი დამოკიდებულია რა მოგონებებით არის სავსე ჩვენი ბავშვობა, რაც მეტია ტრავმული გამოცდილება მონსტრებში სიმძაფრე მეტად გამოიხატება.
- თუმცა პროფესიული დახმარება ზუსტად აძლევს შესაძლებლობას ადამიანს „გაანათოს“ ის ბნელი კუთხეები რაც დამალული იყო მანამდე და გაცნობიერებულად შეეწინააღმდეგოს მათ გამეორებას.

ოჯახთან მუშაობა

როცა ოჯახს პირველად ვხვდებით

- ვცდილობთ, შევხვდეთ მთელ ოჯახს
- ვცდილობთ, გაცხადებული პრობლემის განსხვავებულად ფორმულირებას და მთელ ოჯახზე გავლენის მომხდენად წარმოჩენას
- ყურადღებას ვაქცევთ, რამდენად მთელი ოჯახი მზადაა მოსასვლელად და რა არის მოუსვლელობის მიზეზი
- მნიშვნელოვანია ბავშვების დასწრება
- მნიშვნელოვანია ყველა წევრისა და სხვა ყველაზე მნიშვნელოვანი ადამიანების დასწრება

სოციალური მუშაკის როლი?

ის მართავს შეხვედრის მიმდინარეობას!

იჩენს ყველა წევრის მიმართ ინტერესს თანაბრად

ოჯახის ყველა წევრს აძლევს საშუალებას ისაუბროს ოჯახურ სირთულეებზე. სიჩუმეც პასუხია!

რას ვაკვირდებით?

- მნიშვნელოვანია, ოჯახის წევრები თავად დასხდნენ (აღიანსები, გარიყულები, ვინ ვის იცავს და ა.შ.)
- ვინ გვპასუხობს

ყველა ოჯახის წევრს უნდა ვკითხოთ

რას მიიჩნევს იგი ოჯახის პრობლემად?

რა გავლენა აქვს ამ პრობლემას მის ცხოვრებაზე ამ ეტაპზე?

მნიშვნელოვანია, ოჯახის ყველა წევრს ვაგრძნობინოთ, რომ ვინმეს მხარეს კი არ ვიჭერთ, არამედ ინფორმაციას გაგროვებთ ამ ეტაპზე ყურადღებას ვამახვილებთ ძირითად ფრაზებზე, თემებსა და კომუნიკაციის სქემებზე

ამ ეტაპზე ოჯახის წევრებს შეიძლება პირველად მიეცეთ შესაძლებლობა, მოუსმინონ სხვებს

უთანხმოება ან კამათი ოჯახის წევრებს შორის

ავირიდოთ პოლიციელის როლი
ვუთხრათ, რომ ყველას საუბრის ჯერი დადგება
გვესაუბრონ სოციალურ მუშაკს და არა ერთმანეთს

შემდგომი ნაბიჯი:

- როგორ უცდია თითოეულ წევრს პრობლემის გადაჭრა აქამდე
- ხშირად ერთი ადამიანი აღიქმება პრობლემად და ყველა მის კონტროლს ცდილობს
- აუცილებელია ძლიერ მხარეებზე დაკვირვება, რათა პრობლემის აღწერისას მაქსიმალურად პოზიტიურები ვიყოთ

მაგალითად, თუ 18 წლის ბიჭი ამბობს, რომ დედა ტელეფონს უკონტროლებს, მამა კი აიძულებს, რომ შინ 10 საათზე დაბრუნდეს.

პირველი აზრი: მშობლები დროს აცდენილები არიან

რეალური პრობლემა: მშობლების აღზრდა (იგივე ან საპირისპირო), ცუდი ურთიერთობა საკუთარ მშობლებთან

ჩვენი კომენტარი: შენი მშობლები, როგორც ჩანს, ძალიან დარდობენ შენზე

პრობლემის კონტექსტის განხილვა

- მეტი ყურადღება აქ და ახლა
- ნაკლები ყურადღება თითოეული წევრის წარსულსა და ისტორიაზე და მეტი – მათ ერთმანეთთან ურთიერთობაზე და იმაზე, თუ რა გავლენას ახდენს პრობლემა თითოეულ წევრზე
- გამონაკლისი – ერთი წევრის განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობა, რომლის დროსაც ამ წევრს ჯერ ცალკე მუშაობა შეიძლება დასჭირდეს
- რა კონტექსტში წარმოიშვა პრობლემა
- რამდენად ხანგრძლივია ეს პრობლემა

კომუნიკაციის ფორმა

- პირდაპირი ან “სხვა წევრზე გავლით” (მაგალითი: ძმა ეუბნება დას, რა აბრაზებს მას დის საქციელში და დედა აწყვეტინებს. კომუნიკაცია დაზე გავლით ხდება)
- ალიანსები
- კონფლიქტები

საიდუმლოებები

- ძალადობა
- ბებიის/ბაბუის თვითმკვლელობა
- დედა ადრე გათხოვილი იყო

საზღვრები

- თუ ოჯახს ძალიან მკაფიო საზღვრები აქვს დაწესებული თაობებს შორის ინფორმაციის გაცვლაზე, მათ შეიძლება დასჭირდეთ დახმარება ამ საზღვრების შერბილებაში (მაგალითად, რამე საიდუმლო)
- თუ საზღვრები არ არსებობს, შეიძლება საჭირო გახდეს მათი დაწესება (მაგალითად, დედა ესაუბრება შვილს საკუთარ ინტიმურ ცხოვრებაზე)

პრობლემის ფორმულირების შეცვლა

- ერთ ადამიანზე ფოკუსის მოხსნა და პრობლემის ყველა წევრისთვის აქტუალურად წარმოჩენა

მაგალითი: 18 წლის ბიჭი

- შეიძლება ოჯახი არ დაეთანხმოს ჩვენ ფორმულირებას და მაშინ ვხვდებით, რომ პრობლემის დასაწახად მათ მეტი მუშაობა სჭირდებათ

როლური თამაში

როლების განაწილება

ბავშვი, მშობელი სოციალური მუშაკი და დამკვირვებელი;

დავალება: სოციალური მუშაკის პირველი შეხვედრა ბავშვთან და მშობელთან ოჯახში.

ოჯახში ვიზიტის მიზეზი: შეტყობინება შევიდა სააგენტოში ბავშვზე ძალადობის ეჭვის შესახებ.

გამოიყენეთ მოტივაციური ინტერვიუების ტექნიკები ბავშვთან და მის მშობელთან გასაუბრებისას.

დამკვირვებელი მონიშნავს გამოყენებულ მნიშვნელოვან ტექნიკებს.

დისკუსია:

როგორ გრძნობთ თავს საუბრის შემდეგ?

როგორ ფიქრობთ რას გრძნობს ბავშვები
შეხვედრამდე, შეხვედრისას და შეხვედრის მერე?

რომელი ტექნიკა გამოიყენეთ ეფექტურად
რამ შეგიშალათ ხელი?

რა დასკვნები გამოიტანეთ?

გმადლობთ!

სოციალური მუშაობის გაღრმავებული პრაქტიკა
2/ლექცია - 9